

69432060-0	30/07/2019	הארץ - כותרת	עמוד 11	1	84.84x22.2
המרכז הבינתחומי הרצליה - 84260					

לא חייבים עסקה כוללת עם איראן

אודי אבנטל

דאי למקבלי החלטות בישראל להתפכח מהאשליה, כי ממשל טראמפ מסוגל לכפות על איראן "עסקה כוללת", שת־ספק פתרונות הן לאיום הגרעין והן לאתגרים האזוריים שהיא מציבה. עסקה כזאת אינה ריאלי, ומדיניות הדבקה במטרות מק־סימליסטיות אלה מרחיקה את ישראל מיעדה העיקרי — בלימת תוכנית הגרעין האיראנית.

לעמדת ישראל חשיבות מיוחדת כעת, על רקע מה שמצטייר כוויכוח בין הנשיא טראמפ ליועציו. בעוד שהנשיא חוזר והתמקד בהצהרותיו, קרי בצורך למנוע מאיראן "נשק גרעיני", יועצו לבי־טחון לאומי, ג'ון בולטון, הבהיר כי הלחץ על איראן יגבר עד שת־טוש גם את מדיניות האלימות והטרור. שר החוץ מייק פומפאו אף חזר באחרונה לדבר על שלילת זכותה של איראן להעשיר אורניום, לכל רמה שהיא. הוויכוח בממשל משתקף גם מחוצה לו. דניס רוס, ששימש יועץ לנשיא לשעבר אובמה, קרא באחרונה להסתפק בע־סקה צרה, שתתמקד בהארכת סעיפי ה"שקיעה" (תפוגה) של הס־כּם הגרעין, וטען כי "עסקה כוללת" אינה אפשרית.

בכנס הרצליה האחרון הובלתי "משחק מלחמה", שדימה מו"מ ישיר בין ארה"ב לאיראן. בכירים במכוני מחקר בושינגטון ואנשי ממשל לשעבר שיחקו את הצד האמריקאי, ואת מקביליהם האירא־נים — שיחקו מומחים מישראל. התובנות שהציף המשחק מבחירות מדוע התעקשות על הסכם רחב, שיטפל גם בהיבטים האזוריים וגם בטילים, היא בבחינת "תפסת מרובה לא תפסת". היא עלולה להוביל דווקא להרחבת פרויקט הגרעין — האיום המרכזי על ישראל.

משתתפי המשחק העריכו שטראמפ עשוי להסתפק בשיפור הסכם הגרעין, שיהיה "יותר טוב משל אובמה". בסוגיה המהותית של סעיפי ה"שקיעה" אמנם התגלע פער משמעותי, כש"איראן" מוכנה להארכת תוקף ההסכם במספר שנים בתחום ההעשרה, בעוד "ארה"ב" דרשה 50 שנה. אך שני הצדדים לא פסלו על הסף רעיונות כמו הסכם ללא סעיפי שקיעה, שמתחדש כל מספר שנים, ומאפשר לכל צד לפרוש בהתראה של שנה. חרף הפוטנציאל שה־סתמן במשחק, היו תהליכים שהובילו לקריסת השיחות ונראה כי זה עלול לקרות גם בעולם האמיתי.

ישראל תרוויח מהבנות צרות בין ארה"ב לאיראן, שיתמקדו בתיקון הסכם הגרעין. עם הטילים שמציבה איראן, צה"ל יכול להתמודד

הן ארה"ב והן איראן העריכו כי הזמן פועל לטובתן. איראן סב־רה כי ארה"ב לוקה בהערכת חסר של אורך הנשימה של משטרה ויכולתו להתמודד עם סנקציות. להבנת איראן, ככל שנוקף הזמן היא צוברת נכסים למו"מ וביכולתה לזעזע את שוק הנפט, בעוד הנשיא טראמפ להוט לחדש את השיחות וחושש ממלחמה שתפגע בו בבחירות. בתמונת ראי, ארה"ב העריכה כי הלחץ על המשטר האיראני גובר, וכי ביכולתה להרתיעו ולרסנו באזור.

שני הצדדים במשחק התקשו לנהל מו"מ תחת לחץ. בתגובה לצעדי איראן במפרץ הצוות האמריקאי אימץ גישה אגרסיבית גם בשיחות. מנגד, האיראנים נקטו מהלכים בשטח כדי לקעקע את בי־טחונה של ארה"ב. המשחק המחיש שהיכולת לתרגם צעדים כו־חניים לקלפים במו"מ מוגבלת, ועלולה להשיג תוצאות הפוכות.

בלט הפער בין ההעדפה האיראנית למקד את המו"מ בסוגיית הגרעין, לבין ההתעקשות האמריקאית על הסכם כולל. הצוות האיראני החליט כי אם ייכפה על איראן מו"מ כולל, היא תראה נכונות לה־פחית את האלימות כדי להדוף דרישות לווייתורים בתחום הגרעין, אך לא תתפשר על נוכחותה במזרח התיכון. גורמי הכוח במשטר האיראני היו מאוחדים בנחישותם להדוף תביעות שנתפשו כהשפלה לאומית, ומנגד, טראמפ הצטייר כ"קלף פרוע", שעלול לקפוץ על הזדמנות להסדר, גם אם הוא ייאלץ לכפות אותו על בכירי ממשלו.

בשורה התחתונה, המשחק המחיש שהסיכוי להתקדמות במו"מ עתידי בין איראן לארה"ב תלוי, במידה רבה, ביכולתן למקדו בסוגיית הגרעין, ולהפריד ממנו את השיח והאיתותים הכוחניים בנושאים אזוריים. יש סיכוי להשגת הסכם גרעין מתוקן, גם אם אינו גבוה.

הסבירות להסכם כולל שואפת לאפס. בטהראן הוא ייראה ככסות לשינוי המשטר, וממילא יהיה קשה לאכוף את מרכיביו האזוריים. לא יהיה קל לישראל ולארה"ב לוותר על המדיניות הלא־ריאלית של מקסימום הישגים. טיעון מרכזי של נתניהו במתקפתו נגד הס־כּם הגרעין היה שהוא אינו מטפל באתגר האזורי שמציבה איראן ומאפשר הזרמת משאבים למנגנוני הטרור שלה. כיום נראה שיש־ראל וארה"ב "מחושקות" בעמדה הזאת כמעט ברמה אידיאולוגית. ועדיין ישראל תרוויח מהבנות צרות, שיתמקדו בתיקון הסכם הגרעין, ובלכד שיטפלו בליקויי המהותי — תאריך התפוגה. עם אתגרי האזור והטילים שמציבה איראן ישראל תוכל להתמודד כפי שהיא עושה בהצלחה יחסית בסוריה. לא מיותר להזכיר כי לפני הסכם הגרעין התנגדו ישראל וארה"ב לדרישת איראן ל"עסקה כוללת", מחשש שאיראן מבקשת "למשוך זמן" כדי להרחיב את פרויקט הגרעין במהלך המו"מ. טוב תעשה ישראל אם תחזור למדיניות הזאת.